

УДК 81'25'42'373.2'373.46:793.7-047.42

DOI: 10.26565/2227-8877-2020-92-11

Як перекладачі грають в мовні ігри (і перемагають): експериментальне дослідження

Ребрій О. В.

доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри перекладознавства імені Миколи Лукаша Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна; e-mail: rebrii1967@gmail.com; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4912-7489>; GOOGLE SCHOLAR: <https://scholar.google.com/citations?user=ak5-nc8AAAAJ&hl=en>; RESEARCH GATE: https://www.researchgate.net/profile/Oleksandr_Rebrii

Пешкова О. Г.

здобувач кафедри перекладознавства імені Миколи Лукаша Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна; e-mail: o.g.peshkova@karazin.ua; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3616-7852>; GOOGLE SCHOLAR: <http://scholar.google.com/ua/citations?user=kmiMG0sAAAAJ&hl=uk>; RESEARCH GATE: https://www.researchgate.net/profile/Olga_Peshkova

(Харків)

Статтю присвячено експериментальному висвітленню особливостей перекладу номінативних проявів мовної гри в науково-популярному дискурсі. За основу взято діяльнісне тлумачення мовної гри в працях Людвіга Вітгенштайна та Йохана Хьойзінга, відповідно до якого її різновидами можуть вважатися номінативні акти та переклад. За матеріал дослідження обрано квазітерміни – новоутворення науково-популярного дискурсу, створені з метою не тільки позначити нові об'єкти наукової рефлексії, а й надати контекстові експресивного забарвлення (конотації термінологічності). Спочатку ми алгоритмічно змодельювали потенційні перекладацькі стратегії інтерпретації та іншомовного відтворення квазітермінів, а потім розробили та втілили в життя ретроспективний експеримент для верифікації зазначених психолінгвістичних стратегій. Учасниками експерименту стали 34 напівпрофесійні інформанти – студенти магістерського рівня, які виконали переклад уривків текстів із науково-популярних видань і надали звіти у вигляді відповідей на запитання щодо відтворення контрольних одиниць (квазітермінів). Відсутність стандартизованого підходу до розв'язання різних типів перекладацьких труднощів сукупно з високим рівнем мовної компетентності визначають доцільність залучення напівпрофесіоналів до експериментального вивчення перекладацьких стратегій. Аналіз результатів експерименту не тільки підтвердив валідність змодельованих стратегій, а й дозволив описати перекладацькі рішення в термінах теорії ігор. Зокрема, намагаючись створити відповідник безеквівалентного квазітерміну на основі використаної автором моделі та словотвірних компонентів (стратегія імітації або дзеркального відбиття), перекладачі слідуєть заданим ним правилам гри, тоді як пропонуючи інші моделі та/або словотвірні компоненти (стратегія компенсації), вони упроваджують свої власні правила відповідно до обставин нової ситуації. В будь-якому разі, відтворення квазітерміну у лексикалізованій формі може вважатися перекладацькою перемогою, тоді як його вилучення з цільового тексту має розцінюватися як поразка. Описовий переклад посідає проміжну позицію, оскільки, з одного боку, дозволяє відтворити зміст оригінальної одиниці, але з іншого боку, втрачає її лексикалізовану форму, а разом із нею конотацію термінологічності.

Ключові слова: квазітермін, мовна гра, номінація, перекладацька стратегія, ретроспективний експеримент, спосіб перекладу.

Ребрій А. В., Пешкова О. Г. Как переводчики играют в языковые игры (и побеждают): экспериментальное исследование. Статья посвящена экспериментальному изучению особенностей перевода номинативных проявлений языковой игры в научно-популярном дискурсе. За основу взят деятельностный подход к толкованию языковой игры в трудах Людвиг Витгенштайна и Йохана Хейзинга, согласно которому ее разновидностями могут считаться номинативные акты и перевод. Материалом исследования избраны квазитермины – новообразования научно-популярного дискурса, созданные с целью не только обозначить новые объекты научной рефлексии, но и обеспечить контексту экспрессивную окраску (коннотацию терминологичности). Сначала мы алгоритмически смоделировали потенциальные переводческие стратегии

інтерпретації і іноязычного воспроизведення квазітермінів, а затем разработали и воплотили в жизнь ретроспективний опыт для верифікації вказаних психолінгвістических стратегій. Учасниками експеримента стали 34 напівпрофесійних інформантів – студентів магістерського рівня, які виконали переклад уривків текстів із науково-популярних видань і представили звіти в формі відповідей на запитання про відтворення контрольних одиниць (квазітермінів). Відсутність стандартизованого підходу до вирішення різних типів перекладеских труднощів сукупно з високим рівнем мовної компетентності визначають доцільність залучення напівпрофесіоналів до експериментального вивчення перекладеских стратегій. Аналіз результатів експеримента не тільки підтвердив валідність смодельованих стратегій, але й дозволив описати перекладескі рішення в термінах теорії ігор. Зокрема, спроба створити аналог безеквівалентного квазітерміна на основі використаної автором моделі і словобудовельних компонентів (стратегія імітації або дзеркального відображення), перекладачі слідували заданим їм правилам гри, тоді як пропонуючи інші моделі і/або словобудовельні компоненти (стратегія компенсації), вони застосовували свої власні правила відповідно до обставин нової ситуації. В будь-якому випадку, відтворення квазітерміна в лексикалізованій формі може вважатися перекладескою перемогою, тоді як його опущення в цільовому тексті повинно розцінюватися як поразка. Описательний переклад займає проміжну позицію, оскільки, з одного боку, дозволяє відтворити зміст оригінальної одиниці, але з іншого боку, втрачає її лексикалізовану форму, а разом з нею і конотацію термінологічності.

Ключевые слова: квазітермін, номінація, перекладеска стратегія, ретроспективний експеримент, спосіб перекладу, мовна гра.

Rebrii O., Pieshkova O. How Translators Play Language Games (and Win): Experimental Research. The article is dedicated to experimental investigation of the specifics of reproducing nominative manifestations of language games in popular scientific discourse. We proceed from the understanding of language games by Ludwig Wittgenstein and Johan Huizinga according to which its varieties include acts of nomination and translation from one language into another. The material of the research is represented by quasi-terms – innovations of popular scientific discourse whose function is not only to give names to the objects of scientific reflection but also to provide context with expressive coloring (terminological connotation). At first, we applied the method of algorithmic modeling to formulate potential strategies for ascribing meaning to quasi-terms and reproducing them in Ukrainian, and afterwards we designed and conducted the retrospective experiment aimed at verifying the above psycholinguistic strategies. The experiment involved 34 semi-professional subjects, students for the Master's Degree who conducted the translation of text fragments from popular scientific journals and submitted their reports in the form of the answers concerning the reproduction of control units (quasi-terms). The absence of standardized approach to resolving different types of translation difficulties together with a high level of linguistic competence determine the practicability of engaging semi-professionals in experimental investigation of translation strategies. The analysis of the experiment not only confirmed the validity of the modeled strategies but also allowed to describe the translators' decisions in terms of the game theory. In particular, by attempting to coin the equivalent for a non-equivalent quasi-term on the basis of the model and word-building elements employed by the author (imitation or mirroring strategy) the translators follow the rules set by him/her, while by offering their own models and/or word-building elements the translators offer their own set own rules according to the circumstances of a new situation. In either case, the reproduction of a quasi-term in its lexicalized form can be seen as the translator's victory, while omitting it in the target text is a clear sign of the translator's defeat. Descriptive translation takes a somewhat intermediate position: on the one hand, it allows to convey the meaning of the source unit, but on the other hand, it leads to the loss of the source unit's lexicalized form and concomitant terminological connotation.

Key words: language game, nomination, quasi-term, retrospective experiment, translation method, translation strategy.

1. ВСТУП

Актуальність дослідження зумовлено зростанням зацікавленості перекладознавців у вивченні діяльнісного аспекту міжмовної та міжкультурної комунікації. Відсутність адекватних методів емпіричного вивчення процесу перекладу зумовлює подальшу розбудову експериментальних методик, запозичених перекладознавством із психології ще в 1980х роках, завдяки яким, зокрема, можна отримати непрямі, хоча й достатньо обґрунтовані дані щодо таких важливих аспектів перекладацької діяльності, як інтерпретація вихідного тексту, формування та імплементація перекладацьких стратегій, прийняття рішень стосовно способів та засобів іншомовного перестворення як тексту в цілому, так і його окремих складників.

Метою розвідки є отримання експериментально доведених даних стосовно особливостей відтворення в перекладі такого різновиду мовної гри, як

безеквівалентна лексика. Експеримент дозволяє описати переклад у термінах теорії ігор та розв'язати три головних завдання, пов'язаних із реалізацією поставленої мети: (1) смислове (семантична інтерпретація та «приписування» значення вихідній одиниці); (2) стратегічне (загальний підхід до опрацювання безеквівалентної лексики та мотиваційна основа прийнятих рішень); (3) інструментальне (перекладацькі способи та трансформації).

Об'єктом дослідження виступає номінація як дихотомічна форма мовної гри, яка об'єднує як сам процес найменування, так і його лексикалізований результат. Відповідно, предметом вивчення є особливості відтворення зазначеного різновиду мовної гри в англо-українському науково-популярному перекладі.

Провідними методами дослідження є ретроспективний експеримент, розроблений авторами дослідження на основі методик Данієля

Гіла «Інтегрований Звіт про Проблеми та їхнє Вирішення» та порівняльний перекладацький аналіз. На основі методу алгоритмічного моделювання було сформульовано потенційні стратегії іншомовного перестворення квазітермінів. Серед інших задіяних методів варто відзначити семантичний аналіз, (по)морфемний аналіз, аналіз словникових дефініцій та контекстуальний аналіз, за допомогою яких було визначено особливості тлумачення квазітермінів, стратегій, способів і засобів їхнього перекладу.

Матеріалом дослідження слугують, з одного боку, уривки з текстів науково-популярних видань, що містять у своєму складі квазітерміни, а з іншого боку, ретроспективні звіти учасників експерименту, в яких надані пояснення стосовно особливостей перекладу контрольних одиниць.

2. ТЕОРЕТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ПРОБЛЕМИ

Мовна гра суперечить нашим уявленням про мовностилістичне оформлення наукового дискурсу, принаймні україномовного. За традицією, науковий стиль характеризується «повідомленням нової інформації у строгій, логічно організованій та об'єктивній формі», що «впливає з пізнавальної функції наукового мовлення та прагнення комунікативно впливати на ум, а не на почуття реципієнта» [1, с. 15]. Втім, дослідження в галузі психології наукової творчості доводять, що «мислення та його мовне вираження навіть на самому абстрактному рівні не може бути повністю позбавлено оціночності, уяви, інтуїції та експресії» [4, с. 24], що й відкриває двері до наукового дискурсу тим засобам вираження тексту, які отримали гіперонімічну назву «мовна гра». У цьому контексті Марина Алексєєва вказує на неоднорідність наукового дискурсу і, виокремлюючи в його межах науково-гуманітарний стиль викладу, описує певні риси, що відрізняють його від текстів науково-технічного та природничого спрямування: «До такого роду особливостей гуманітарного викладу можна віднести більшу яскравість, барвистість, емоційність, виразність. Наявність таких властивостей пов'язана з образністю мислення, передачею думки не тільки логічними, а й поетичними засобами» [1, с. 16]. Тим більш справедливим є це твердження й відносно науково-популярного різновиду наукового дискурсу, тексти якого розраховані на більш масову аудиторію, інтересом якої можна заволодіти не стільки сухими науковими фактами, скільки доступною формою у поєднанні з різноманітними засобами мовного вираження.

Коли Людвіг Вітгенштайн увів у науковий обсяг поняття мовної гри, він розумів її в максимально широкому філософському смислі як «весь процес уживання слів» [2, с. 95], наголошуючи при цьому на динамічному підході до тлумачення запропонованого концепту: «Термін 'мовна гра' має... підкреслити, що мовлення є частиною діяльності, способу

життя» [там само, с. 101]. Втім, автор не цурався й конкретних прикладів мовних ігор, серед яких окремо відмічає ті явища, які в сучасній лінгвістичній термінології позначаються як номінація: «... нас так виховують, привчають до того, щоб ми питали: "Як це зветься?" – після чого йде називання. А є й така мовна гра: вигадати для чогось назву. Отже, ми кажемо: "Це зветься...", а далі вживаємо нову назву» [там само, с. 103]. Пізніше цю тезу підхоплює та розвиває, мабуть, найвидатніший дослідник гри як культурного феномену Йохан Хьойзінга: «Мова дозволяє їй [людині – *О.Р., О.П.*] розрізняти, встановлювати та визначати речі, найменувати їх і, іменуючи, залучати їх до царини духу. Продукуючи мовлення і мову, дух повсякчасно 'іскриться' між матерією та розумом, так би мовити, грає з цією чудовою номінативною владою» [10, с. 4].

За спостереженнями Едуарда Мішкурова, які ми повністю розділяємо, лінгвісти переважно зосереджують свою увагу на тих проявах мовних ігор, що пов'язані з «надмірним використанням 'сміхових' засобів мови із свідомим порушенням 'мовної норми', з метою порушення автоматизму сприйняття змісту», і, таким чином, «вихолощують об'ємний зміст поняття мовної гри, яке мав на увазі Л. Вітгенштайн, обмежуючись описом коміко-курйозних фрагментів мовної системи» [6, с. 8].

У своїй розвідці ми хотіли би звернутися до номінативних проявів мовної гри на матеріалі відібраних із науково-популярних видань лексичних новотворів, які ми визначаємо як *квазітерміни*. Під квазітермінами розуміємо номінації науково-популярного дискурсу, утворені на позначення нових об'єктів науки і техніки, втім розраховані не стільки на використання в сфері відповідної професійної комунікації, скільки на привертання уваги громадськості до позначуваного. Через це вжиток квазітермінів індукує в контексті, за влучним визначенням Владислава Говердовського, «конотацію термінологічності» [3, с. 170], яка надає йому «своєрідне термінологічне забарвлення – як відбиток звичного для терміна технічного чи наукового контексту» [5, с. 158].

На нашу думку, привнесена квазітермінами «конотація термінологічності» може вважатися додатковим проявом мовної гри, який варто розглядати окремо від номінативного. Сутність гри в цьому випадку полягає в тому, що автор порушує стилістичну нейтральність наративу, змішуючи науковий зміст одиниці з її експресивною формою.

З точки зору перекладу відібрані нами квазітерміни становлять неабиякий інтерес, оскільки є інноваціями, що не закріплені в лексичній системі англійської мови, а отже не мають усталених відповідників і належать до безеквівалентної лексики. Через це їхній переклад може розглядатися як проблема, вирішення якої потребує стратегічного підходу. На думку Майкла Кроніна, саме страте-

гія є єднальною ланкою між перекладом та грою, хоча традиційне культурологічно орієнтоване тлумачення перекладацької стратегії (в діапазоні від Шлейєрмахера до Венуті) в цьому випадку «вимагає переосмислення», аби «обслуговувати два рівні стратегічного аналізу – рівень перекладача як читача та рівень перекладача як письменника» [8, с. 92]. Здійснити таке переосмислення дозволяє психолінгвістичне тлумачення перекладацької стратегії, яке, у свою чергу, ґрунтується на концепції комунікативної стратегії, беручи до уваги той очевидний факт, що переклад є формою (міжмовної та міжкультурної) комунікації. В межах цього підходу акцентуються три важливих аспекти стратегії, які є пріоритетними для нашого дослідження, адже вона розглядається як (1) потенційно свідомий (2) ментальний план (3) вирішення проблем.

Змодельована на основі алгоритмічного методу психолінгвістична перекладацька стратегія дозволяє представити процес перекладу як «низку дій, логічно пов'язаних, скерованих на вирішення певного завдання або класу завдань» [7, с. 62]. Природність алгоритмічного моделювання перекладу обумовлюється його наближеністю до реального процесу формування перекладацької стратегії та прийняття в її межах окремих рішень. У нашому випадку пропонується алгоритм перекладу квазітермінів-інновацій як двоетапного процесу. Кожен з етапів, у свою чергу, може бути представлений як окрема стратегія, що передбачає здійснення низки операцій.

Отже, на першому етапі відсутність усталеного словникового відповідника змушує перекладача здійснити семантичну інтерпретацію новотвору, для чого існує декілька можливих методів, що можуть використовуватися як окремо, так і разом. До цих методів зазвичай відносять (по)морфемний аналіз та контекстуальний аналіз. Оскільки словотвір, як відомо, (переважно) здійснюється не на основі граматичних правил, а за аналогією з уже існуючими одиницями, можемо припустити, що вилучення значення новотворів є свого роду дзеркальним відбитком їхнього творення і так само здійснюється за аналогією, що дає нам можливість додати до потенційних методів інтерпретації квазітермінів аналіз за аналогією.

На другому етапі – перестворення – перед перекладачем відкриваються такі альтернативи: (1) створити новий відповідник самостійно на основі засобів та способів цільової мови; (2) підібрати в узуальному фонді цільової мови найближчий за значенням відповідник та використати його, поширивши, таким чином, референцію обраної одиниці на новий об'єкт; (3) передати значення квазітерміну описово; (4) вилучити квазітермін із контексту.

Методологія дослідження. Для верифікації прогнозованих стратегій перекладу квазітермінів нами було проведено ретроспективний екс-

перимент на основі методики Данієля Гіла під назвою «Інтегрований Звіт про Проблеми та їхнє Вирішення» або ІЗПВ. Розроблений ще в 1979 році, цей метод спочатку використовувався як дидактичний інструмент, що давав вчителям можливість оцінювати успіхи їхніх учнів, а учням – здійснювати більш усвідомлений переклад [9]. Пізніше методу було адаптовано для вирішення дослідницьких проблем: «У своїй дидактичній версії ІЗПВ відбувається в три етапи: етап звітування, етап аналізу інформації та етап реакції інструктора. В дослідницькій версії третій етап можна замінити іншими, наприклад, подальшим опитуванням учасників стосовно вирішення конкретних проблем, їхніх дій, рішень або інших явищ» [ibid., с. 7]. Керуючись цією настановою та за урахуванням умов організації експерименту, ми розробили власну структуру експерименту, в якій студенти спочатку виконують таке завдання: «(1) Перекладіть, будь-ласка, розташовані нижче речення, звертаючи увагу на виділені слова-неологізми, які не мають словникових відповідників в англійській мові; (2) під кожним прикладом опишіть, яким чином ви здійснювали інтерпретацію цих одиниць; (3) під кожним прикладом опишіть свою стратегію перекладу цих одиниць». Далі виконане завдання надсилалося організаторам експерименту, які узагальнили та проаналізували отримані переклади та коментарі. Як можна побачити, головною відмінністю нашого експерименту від методики Гіла є не стільки відсутність третього етапу (який видається нерелевантним меті та завданням цього дослідження), скільки зосередженість не на перекладі в цілому, а на відтворенні контрольних одиниць (квазітермінів).

Вибір на користь ретроспективної методики зумовлений тим, що вона «дає більше інформації, коли потрібно дослідити глобальні перекладацькі стратегії або крос-культурні аспекти перекладу» [14, с. 17], оскільки «в ретроспективних звітах перекладачі виражатимуть усвідомленість функції перекладу, очікувань реципієнтів та власних стратегій більш глобально порівняно з паралельними протоколами 'Міркуй уголос'» [ibid., с. 7]. Ще однією безумовною перевагою ретроспекції є те, що вона дозволяє отримувати саме ту інформацію, яка чітко відповідає меті та завданням дослідження, скеровуючи увагу інформантів в необхідному напрямку за рахунок ретельно сформульованих питань: «... перекладацькі інтерв'ю можуть надати інформацію кращої якості, адже дають досліднику можливість застосувати набір спеціально сфокусованих питань замість того, аби дозволити перекладачу блукати наважання» [11, с. 61].

Учасниками експерименту стали 34 студенти Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, які навчаються на другому (магістерському) рівні за програмою «Англійська мова та література, переклад включно, друга іноземна мова».

Як студенти вони мають значний обсяг теоретичних знань та високий рівень володіння англійською мовою, хоча їм, вочевидь, бракує практичного перекладацького досвіду. За деякими спостереженнями, інформанти-студенти приймають рішення більш усвідомлено порівняно з професійними перекладачами. Водночас їхня професійна компетентність не до кінця сформована, тобто в студентів ще немає стандартних шляхів подолання різних видів проблем [12].

За матеріал слугують, по-перше, англомовні уривки з науково-популярних публікацій, у складі яких є квазітерміни, та їхні переклади українською мовою; а по-друге, ретроспективні звіти інформантів. Усього в експерименті було задіяно 6 уривків загальним обсягом 2128 друкарських знаків; в текстах було виділено 10 квазітермінів. Експеримент проходив у контрольованих умовах, час на виконання завдання складав 160 хвилин. Експеримент в цілому є частиною масштабнішого дослідницького проекту, тому в цій публікації буде проаналізовано тільки переклад 3 одиниць з одного уривку.

3. РЕЗУЛЬТАТИ ЕКСПЕРИМЕНТУ ТА ЇХНЕ ОБГОВОРЕННЯ

Розглянемо особливості семантичної інтерпретації та «приписування» значення вихідній одиниці учасниками експерименту. Для розгляду ми обрали наступний уривок: *Robotics is hardly the only emergent industry that can expect the embrace of the **techno-enthusiast**. Maybe bioinformatics and the diffusion of genetic engineering technologies and techniques will inspire a new generation of **bio-hackers**. Certainly the technologies are there for those inclined to genetically edit their plants or pets. Perhaps this decade will bring a Bill Gates of **bio-hackerdom** – an entrepreneur who can simultaneously innovate and market his or her DNA-driven ideas* (MIT Technology Review). В його складі виокремлено 3 квазітерміни: *techno-enthusiast*, *bio-hacker* та *bio-hackerdom*. Дві перші одиниці утворено за допомогою напівпрефіксів *techno-* та *bio-*, які вже давно набули поширення в англомовному термінологічному словотворі, де за ними закріпилися такі значення: “*bio* – word-forming element, especially in scientific compounds, meaning ‘life, life and’, or ‘biology, biology and’, or ‘biological, of or pertaining to living organisms or their constituents’, from Greek ‘bios’ – ‘one’s life, course or way of living, lifetime’” [13] та “*techno* – word-forming element meaning ‘art, craft, skill’, later ‘technical, technology’, from Latinized form of Greek ‘*tekhno*’ – ‘art, skill, craft in work; method, system, an art, a system or method of making or doing’” [ibid.]. В англо-українському зіставленні обидва напівпрефікси мають власні усталені відповідники («біо-» та «техно-»), що представлені у значній кількості перекладених слів. Суфікс *-dom*, за допомогою якого утворено третій квазітермін (*bio-hacker* + *-dom* = *bio-hackerdom*), має більш абстрактний характер,

що потенційно може ускладнити інтерпретацію новотвору: “*-dom* – abstract suffix of state, from Old English ‘dom’ – ‘judgment, statute’” [ibid.].

Успішність етапу інтерпретації зумовлює раціональність решти перекладацьких рішень. В термінах метафори гри можна стверджувати, що перекладач, який не зумів приписати вихідній одиниці достатньо когерентне значення або хибно її витлумачив, програє авторові вже в першому таймі. Інтерпретація квазітерміну *techno-enthusiast* виявилася успішною у 100% учасників експерименту. Популярним методом аналізу в цьому випадку став (по)морфемний аналіз. Дивись, наприклад, Звіт №3: «Для тлумачення було застосовано морфемний аналіз, адже окремо частини вказаного слова вже асимілювались в українській мові: ‘техно-’ вживають у складних словах, вказуючи на зв’язок з технікою, ентузіаст також вже стало словом загального вжитку»; Звіт №9: «Спосіб інтерпретації: морфемний аналіз, завдяки якому видно, що неологізм ‘*techno-enthusiast*’ утворено шляхом сполучення узуальних словотвірних частин слова: приставки ‘*techno-*’ (*technology*) та іменника ‘*enthusiast*’».

В окремих випадках в основу інтерпретації було покладено значення словотвірної моделі, як, наприклад у Звіті №11: «У даному прикладі використовуємо семантичну інтерпретацію моделі ‘*someone who is enthusiastic about technology*’. Я розглядаю слово ‘*enthusiastic*’ саме як ‘любителю, людина, що захоплюється чимось’» або у Звіті №7: «У першому випадку, маємо okazionalizm ‘*techno-enthusiast*’. Це – похідне слово, у якому головне слово ‘*enthusiast*’ та модифікатор ‘*techno*’. Модифікатор... є узуальним та зафіксований в словнику як ‘*relating to or involving technology*’. Головне слово також узуальне, а отже можемо поєднати та інтерпретувати okazionalizm як ‘*someone who is very interested in and involved with technologies*’, тобто, використати тлумачення словотвірної моделі».

Потужним джерелом тлумачення квазітерміну є словникові дефініції його складників, на основі поєднання яких виводиться загальне значення. Дивись, наприклад, Звіт №4: «Слово ‘*techno-enthusiast*’ складається з двох компонентів: головної частини ‘*enthusiast*’ (*a person who is very interested in a particular subject or activity*) та приставки ‘*techno*’. Вихідне слово позначає ‘*a person who is interested in technological novelties or products on a non-professional level*’»; Звіт №16: «На англійській мові це слово складається з основної частини ‘*enthusiast*’ та префіксу грецького походження ‘*techno*’. The word ‘*enthusiast*’ means ‘*a person who tends to become ardently absorbed in an interest. The prefix ‘techno-’ relates to or involves technology*’. При з’єднанні цих двох слів ми отримуємо ‘*a person who is interested in technological novelties or products on a non-professional level, just because of enthusiasm of learning it*’».

Принаймні у двох респондентів знаходимо послання на аналогію як головний механізм тлумачення квазітерміну. Дивись, наприклад, Звіт №20: «Неологізм *'techno-enthusiast'* можна перекласти за аналогією зі словом *'car enthusiast'*, яке перекладається як 'автолюбитель'; Звіт №26: «При перекладі першого слова *'techno-enthusiast'*, мною була обрана стратегія перекладу 'до подібного'. Перш за все я вирішила подивитися, чи є які-небудь схожі з цим слова в англійській мові. Я знайшла та подивилася у словнику визначення слова *'car-enthusiast'*, яке перекладається як 'автолюбитель'. За цією аналогією я зробила переклад».

У випадку квазітерміну *bio-hacker* успішною можемо вважати інтерпретацію у 33 із 34 респондентів (97%). У Звіті №19 маємо хибне тлумачення, логіка якого залишається незрозумілою: «Для початку звернемося до визначення поняття *'bio-hacking'*, яке тлумачиться у ресурсі *PBS News Hour 'The whole idea of biohacking is that people feel entitled, they feel the ability to just follow their curiosity – where it should go — and really get to the bottom of something they want to understand'*. В українській мові це визначення можна пояснити поняттям 'самоучка'. Але, виходячи із визначення, ми ще додати частку 'винахідник'. Звідси, *'bio-hackers'* – 'винахідники-самоучки'».

Як і в попередньому випадку, квазітермін, побудований за моделлю P_{ref} + N → N, цілком закономірно інтерпретується учасниками експерименту на основі тих самих методів та/або механізмів. Йдеться, зокрема, про (по)морфемний аналіз, як, наприклад, у Звіті №3: «... в нагоді став морфемний аналіз, але так само довелося звернутись до контексту, бо не одразу було зрозуміло значення 'біо-' у цьому слові, а з контексту дійшла висновку, що це стосується генетичних розробок. Отже, як і у випадку з 'техно-', 'біо-' так само застосовується у складних словах, вказуючи на зв'язок з біологією, біологічною сферою». (По)морфемний аналіз може комбінуватися з контекстуальним задля досягнення оптимального варіанту тлумачення, як, наприклад, у звіті №7: «У даному випадку, повністю вивести вірну інтерпретацію тільки за морфемного аналізу складно, додаємо контекст *'...inclined to genetically edit...'* і отримуємо *'someone who genetically breaks\» his or her or other living organism in order to improve it'*; або у Звіті №14: «Контекстуально, я інтерпретував слово завдяки тому, що мова йдеться про генетичну модифікацію тварин та рослин».

Зустрічається і вказівка на використання словникових дефініцій задіяних у словотворі морфем, як, наприклад, у звіті №4: «Основною лексею слова *'biohacker'* став термін *'hacker'* що означає *'a person who is skilled in the use of computer systems'*, але у нашому випадку при поєднанні з частиною *'bio'* слово набуває нового значення *'someone who is not a professional scientist but does scientific experiments with biological material'*; або у Звіті №16: «*The word*

'hacker' means a person who gets into other people's computer systems without permission in order to find out information or to do something illegal, але у цьому випадку при поєднанні з префіксом *'bio-'*, that means something related to life ми отримуємо нове значення, а саме *'a person who performs science experiments on yeast or other biological organisms'*».

Корисною для респондентів виявляється й інформація про особливості англійського словотвору та значення словотвірних моделей та/або афіксів, як, наприклад, у Звіті №11: «У даному випадку використана наступна модель *V + er - N (hack+er → hacker)*, розглядаємо дане слово у контексті зі словом *'bio'*, отримуємо дослівно 'біохакари'; або у Звіті №9: «Морфемний аналіз також допомагає витлумачити неологізми *'bio-hackers'*, що містить суфікс агента дії *'-er'*».

Врешті-решт, інтерпретація квазітерміну *bio-hackerdom* виявляється найскладнішою, про що свідчать 7 хибних тлумачень (20%). Хоча, з одного боку, ця одиниця утворена від попередньої (що має потенційно спрощувати інтерпретацію), з іншого боку, задіяний при цьому суфікс має абстрактний характер і є малопродуктивним (що потенційно ускладнює інтерпретацію). Серед хибнотлумачень найбільш поширеним стало віднесення цього квазітерміну до лексико-семантичної категорії «людина» замість «абстрактної сутності», що, вочевидь, можна пояснити, по-перше, відсутністю інформації про суфікс *-dom* у внутрішньому лексиконі інформантів, а по-друге, контекстуальним розташуванням між антропонімом *Bill Gates* та узуальною номінацією роду діяльності *entrepreneur*. Дивись, наприклад, Звіт №32: «... *'hackerdom'* – незрозуміло для читача, що це. місце, чи якості людини, чи сама людина, а оскільки роздивляємося приклад Гейтса і його справ, то вважаю за доречне замінити це слово на 'підприємець', адже потім пояснюються, які дії буде робити людина»; Звіт №23: «*'Bio-hackerdom'* – неологізм, який був створений за допомогою суфікса *'-dom'* і означає людину, що займається вивченням ДНК як аматор».

Релевантні тлумачення третього квазітерміну переважно отримані за рахунок (по)морфемного аналізу, як, наприклад, у Звіті №30: «Тепер стосовно слова *'hackerdom'*. Морфемний аналіз показує, що слово складається із двох частин *'hacker'* + *'-dom'*. Перший конституент мали можливість відтворити раніше, тому просто користуємося раніше вжитим перекладом, другий – суфікс англійської мови, що використовується на позначення способу утворення іменників, що позначають область або галузь. Разом із тим, в англійській мові слово вживається повністю із двома складниками та означає *'the realm or sphere of computer hackers'*».

Важливим етапом такого аналізу, як і в попередніх випадках, є тлумачення за словником морфем у складі новотвору, як, наприклад, у Звіті №7:

«Зупинимось на головному конститuentі 'hackerdom'. Це слово є okazіональним для англійської мови, проведемо аналіз: 'hacker' – корінь, '-dom' – суфікс, що зазвичай в англійській мові позначає 'domain (kingdom), collection of persons (officialdom), rank or station (earldom), or general condition (freedom)'. Після контекстуального аналізу можна інтерпретувати okazіоналізм як 'sphere of hackers' або 'collection of hackers', а повний okazіоналізм як 'sphere of bio-hackers' або 'collection of bio-hackers'».

Перейдемо до особливостей виконання студентами наступного завдання експерименту – вибору стратегії відтворення квазітермінів та способів/засобів її реалізації. Першу контрольну одиницю *techno-enthusiast* відтворили всі респонденти, причому переважна більшість із них використали для цього як словникові відповідники морфем у складі вихідної одиниці, так і спосіб їхнього поєднання. Таким чином, вони неначе прийняли правила гри, запропоновані автором оригіналу. Найближчим до першотвору є варіант «техно-ентузіаст»/ «техноентузіаст»¹ (14 або 41%), який відтворює зміст та структуру оригіналу, не порушуючи при цьому норм цільової мови. Дивись, наприклад, Звіт №28: «Після розбивання неологізмів на окремі слова, я знайшла відповідники виявлених окремих слів в українській мові та виконала переклад неологізмів шляхом калькування: в англійській мові такі неологізми були утворені шляхом поєднання двох звичайних іменників, які мають відповідники в українській мові, це дозволило знайти відповідники таких вже існуючих слів в українській та створити такий же неологізм шляхом їх поєднання». Другим за популярністю став варіант перекладу, в якому основу іншомовного походження замінено на автохтонний відповідник: «любитель», «прихильник» або «шанувальник» («технолюбитель», «технолюб», «техно-шанувальник»). Дивись, наприклад, Звіт №7: «При перекладі застосовую автохтонний відповідник + калька. Можемо підібрати два відповідника: 'ентузіаст' та 'любитель'. Обрано варіант 'любитель', оскільки у випадку 'ентузіаст' словник не передбачає значення 'той, хто займається улюбленою справою', (а не просто є прихильником), що передбачено контекстом»; Звіт №26: «Я знайшла та подивилася у словнику визначення слова 'car-enthusiast', яке перекладається як 'автолюбитель'. За цією аналогією я зробила переклад слова 'techno-enthusiast' як 'техно-шанувальник'. Я вважаю, що це слово також можна було перекласти як 'техно-ентузіаст' або як 'палкий шанувальник техніки'».

В деяких випадках замість похідного слова в перекладі використано іменникові словосполучення («любитель техніки», «любитель технологій», «прихильник технологій»), які, зважаючи на специ-

фіку українського словотвору, ми не відносимо до описового перекладу. Дивись, наприклад, Звіт №9: «Стратегія перекладу: переклад 'любитель техніки' калькую з англійського неологізму і роблю перестановку, оскільки іменник 'enthusiast' має автохтонний відповідник 'любитель', а приставку 'techno-' можна трансформувати в іменник 'техніка', щоби поняття було близьким до узуальних 'любитель машин', 'любитель музики'».

Серед запропонованих варіантів відтворення англійського *techno-enthusiast* маємо низку відповідників із розмовною конотацією («техно-фанатик», «технофан», «техноман», «технар»), які, на наш погляд, не зовсім пасують до науково-популярного стилю викладу і через це знижують рівень адекватності перекладу. Втім, очевидно, що респонденти, які їх запропонували, не відчули цієї різниці. Дивись, наприклад, Звіт №4: «Задля того аби адаптувати слово до мови перекладу, ми скористалися способом адаптивного транскодування і зберегли частину 'техно' та способом компенсації, замінивши слово 'enthusiast' відповідником, значення якого несе в собі дещо гіперболізоване значення 'фанатики'. В результаті інформаційний зміст слова 'техно-фанатики' (ті, хто зацікавлені технологічними виробами) при перекладі на українську мову було збережено»; Звіт №8: «Для частини 'enthusiast' я обрала стратегію контекстуальної заміни, оскільки слово 'ентузіаст', на мою особисту думку, не є вдалим для використання в цьому контексті. Слово 'фан' від 'фанат' є більш вживаним та сучасним, хоча й має певні ноти сленгізму».

У трьох учасників експерименту знаходимо описовий переклад квазітерміну, який не можна вважати перекладацькою поразкою, адже він достатньо повно реконструює вихідний зміст («той, хто працює з технологіями», «ентузіаст, зацікавлений у новітніх технологіях»), але водночас і не є перемогою, оскільки втрачає номінативну лаконічність квазітерміну (що є формою мовної гри), а разом із нею й конотацію термінологічності (що є іншою формою мовної гри). Звіти респондентів не дають можливості однозначно зрозуміти аргументи на користь саме описового перекладу. Дивись, наприклад, Звіт №12: «Для перекладу неологізму 'techno-enthusiast' я застосувала описовий переклад, спираючись на контекст, з якого зрозуміло, що мова йде про новітні технології в галузі генної інженерії»; Звіт №21: «У словниках 'techno' перекладається як 'техно', що походить від слова 'технічний'; 'enthusiast' – 'любитель', тому доречно пояснити цей неологізм як: 'людина, яка працює у технологічній галузі'».

Другу контрольну одиницю *bio-hacker* всі учасники експерименту відтворили в номінативній формі квазітерміну, причому переважна більшість (32 або 94%) запропонували відповідник «біоха-

¹ За українським правописом має писатися разом, але внаслідок інтерференції деякі перекладачі зберегли оригінальний правопис

кер»/«біо-хакер», максимально наближений до вихідної одиниці структурно і семантично, що, на наш погляд, є однозначним індикатором перемоги в перекладацькій грі. Міркування щодо вибору самого способу перекладу, як правило, сформульовані однотипно – як логічний наслідок (по)морфемного семантичного аналізу, Дивись, наприклад, Звіт №2: **«В українській мові вже існує запозичений термін 'хакер', частинка 'біо' інтуїтивно зрозуміла, тому я вирішила скалькувати слово з англійської»**; Звіт №14: **«При перекладі було використано спосіб калькування, поєднаний із транскодуванням (транслітерація)»**; Звіт №22 **«Слово 'хакер' є в українській мові, тому застосовую калькування та перекладаю як 'біохакер'»**; Звіт № 34: **«До лексичної одиниці 'bio-hackers' я також застосовую калькування, тому що слово 'хакер' існує в українській мові і його значення є зрозумілим пересічному читачу, тож переклад 'біохакери', який пояснюється ще й подальшим контекстом, також є зрозумілим»**.

Конкретизований варіант перекладу «генетичний хакер» пояснюється у Звіті №32 наступним чином: **«Далі слово 'біо' я вилучила та використала слово 'генетичний', адже це пов'язано саме с ДНК, а не лише з життям – хакерів так і залишила (транскодування з калькуванням), проте слово хакер більш в негативному контексті, як взламувач, можливо 'генетичні програмісти' звучали більше нейтрально»**.

Третю контрольну одиницю *bio-hackerdom* спробували відтворити всі учасники експерименту, але через доволі значну кількість хибнотлумачень, вдалося це далеко не всім. Оскільки наслідки помилкової інтерпретації («незалежний біо-хакер», «біохакер», «винахідник-самоучка», «генетичний підприємець», «[той], який би займався питанням ДНК як любитель») вже було доволі детально проаналізовано раніше, зосередимося на тих варіантах перекладу, які можна вважати наближеними до оригіналу, а отже зарахувати до перекладацьких перемог. Першу групу серед цих відповідників складають кальковані одиниці, у складі яких знаходимо різні українські аналоги англійського суфіксу *-dom*. Найбільш природним з позицій українських словотвірних та стилістичних норм є варіант «біохакерство»/«біо-хакерство», як, наприклад у Звіті №4: **«В українській мові для позначення узагальнених іменників дуже часто використовують суфікс '-ство'. Тому підбираючи український еквівалент, ми скористалися способом калькування з елементами транскодування ('біо') та додали український суфікс '-ство'. Інформаційний зміст цього слова 'біохакерство' при перекладі на українську мову було збережено»** або у Звіті №17: **«Biohackerdom' – неологізм, створений шляхом суфіксації, до слова 'biohacker' додали суфікс '-dom', що в українській мові зачасти передається суфіксом '-ство'. Калька з транскодуванням»**.

До другої групи відносимо менш вдалі варіанти перекладу «біохакердом»/«біо-хакердом», «хакеринг», «біоакінг», автори яких у своєму прагненні скопіювати вихідну одиницю, забули про (не)природність її звучання українською. Втім, створення ефекту незвичності могло бути окремою перекладацькою стратегією, як, наприклад, у Звіті №16: **«Підбираючи український еквівалент, ми скористалися способом калькування, проте для того, аби зберегти структуру одиниці, ми відмовились від збереження суфікса '-dom' на користь співзвучного синонімічного суфікса '-інг' для позначення узагальненого іменника. Такий суфікс непригаманий українській мові, працює стратегія очуження»**.

Певною мірою такі «неприродні» варіанти можуть вказувати на недостатню чіткість вилученого значення, що стоїть на заваді створенню адекватнішого відповідника, як, наприклад, у Звіті №26: **«Слово 'bio-hackerdom' було для мене найважчим з усього тексту. Навіть спробувавши зробити його морфемний аналіз, я так і не змогла визначитися з тим, що воно означає, тому переклала його як 'біохакердом'»**.

До третьої групи відносимо відповідники-двочлени, в яких суфікс *-dom* замінено на користь схожих за змістом іменників: «рух біохакерів», «біохакерська субкультура», «спільнота біохакерів», «царина біохакерства», «сфера біотехнологій». Як і у випадку з *techno-enthusiast*, ми не схильні розглядати такий переклад як описовий. Дивись, наприклад, Звіт №7 **«Оскільки точно інтерпретувати значення складно, вирішено знайти зв'язки в українській мові. Було виявлено популярний неологізм як позначення нової ймовірної демографічної групи, 'хакерська субкультура'. Таким чином, було обрано метод трансформації»**; Звіт №20: **«Неологізм 'bio-hackerdom' перекладаємо як 'царина біохакерства', бо слово 'hackerdom' ('hacker' + '-dom') має значення царини або сфери комп'ютерних хакерів»**.

4. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Вивчення перекладів та звітів, поданих учасниками ретроспективного експерименту, дозволило отримати важливу інформацію стосовно подолання перекладацьких труднощів, що потрапляють до категорії мовної гри. Спираючись на діяльнісне розуміння мовної гри Вітгенштайном та Хьойзіною, ми віднесли до її різновидів номінативні процеси та їхні результати, представлені в дослідженні на матеріалі контрольних одиниць експерименту – квазітермінів-інновацій науково-популярного дискурсу. У перебігу експерименту його учасники давали свої пояснення стосовно особливостей інтерпретації квазітермінів як безеквівалентних одиниць, а також стратегій та способів/засобів їхнього відтворення українською мовою. Експеримент підтвердив валідність потенційних психолінгвістичних стратегій

перекладу контрольних одиниць, сформульованих на основі алгоритмічного моделювання.

Поняття перекладацької стратегії в її психолінгвістичному розумінні виступає єднальною ланкою між перекладом та грою, завдяки чому з'являється можливість інтерпретувати перекладацькі рішення у термінах теорії ігор. Зокрема, переважна більшість учасників експерименту обрали стратегію імітації (дзеркального відбиття) дій автора зі створення аналізованої вихідної одиниці, що може розцінюватися як намагання слідувати заданим ним правилам мовної гри. Так само, стратегія створення відповідника на основі інших способів/засобів цільової мови є намаганням запропонувати свої власні правила розв'язання проблемної ситуації. В будь-якому разі адекватне відтворення змісту ви-

хідної номінації в лексикалізованій формі розцінюємо як перемогу над автором у перекладацькій грі, тоді як вилучення одиниці з контексту має розцінюватися як програш. Цікавим випадком є описовий переклад, який не є однозначною поразкою, оскільки дозволяє передати зміст, зосереджений в оригінальній номінативній одиниці, але не є й перемогою, оскільки втрачає номінативну експресивність першотвору та пов'язану з ним конотацію експресивності.

Перспективою дослідження вважаємо, по-перше, подальше узагальнення отриманих даних та їхній опис у форматі дисертаційної роботи, а по-друге, експериментальну верифікацію особливостей перекладу інших різновидів мовної гри на матеріалі наукового дискурсу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексеева М. В. Типологические особенности научного текста: гипertextовая типология языка науки. Москва : Изд. Дом МИСиС, 2015. 100 с.
2. Вітгенштайн Л. Tractatus Logico-Philosophicus. Філософські дослідження. Київ : Основи, 1995. 311 с.
3. Говердовский В. И. Коннотация терминологичности. Значение и его варьирование в тексте: сб. науч. трудов. Волгоград, 1987. С. 170–175.
4. Кудасова О. К. Роль стилистического приема в организации научного оценочного текста (на материале английской научной рецензии). Язык и стиль научного изложения. Лингвометодические исследования. Москва, 1983. С. 23–33.
5. Михайлович-Гетто О. П. Конотация квазітерміна в рекламному тексті: співвідношення індивідуального та колективного. Вісник Сумського державного університету. Серія «Філологія». 2007. Т. 1, № 1. С. 156–160.
6. Мишуров Э. Н. Язык, «языковые игры» и перевод в современном лингвофилософском и лингвокультурологическом осмыслении. Вестник Московского университета. Сер. 22. Теория перевода. 2012. № 1. С. 5–15.
7. Ушакова А. О. Алгоритмические и эвристические механизмы мышления переводчика-лингвиста. Вестник Пермского Национального Исследовательского Политехнического Университета. Проблемы языкознания и педагогики. 2017. № 1. С. 60–67.
8. Cronin M. Game theory and translation. Routledge encyclopedia of translation studies / Mona Baker (ed.). London and New York : Taylor & Francis Group, 2005. P. 91–93.
9. Gile D. Integrated Problem and Decision Reporting as a Translator Training Tool. The Journal of Specialised Translation. London, 2004. № 2. P. 2–20.
10. Huizinga J. Homo Ludens. A Study of the Play-Element in Culture. London, Boston and Henley : Routledge & Kegan Paul, 1980. 220 p.
11. Jones F. R. Unlocking the Black Box: Researching Poetry Translation Processes. Translation and Creativity. Perspectives on Creative Writing and Translation Studies. London, 2007. P. 59–74.
12. Kussmaul P., Tirkkonen-Condit S. Think-Aloud Protocol Analysis in Translation Studies. TTR: traduction, terminologie, redaction. Québec, 1995. № 8 (1). P. 177–199.
13. Online Etymology Dictionary. URL: <https://www.etymonline.com>.
14. Rambæk I. Translation strategies expressed in retrospective and concurrent verbal reports. Romansk Forum. 2004. № 19. P. 7–19.

REFERENCES

1. Alekseeva, M. V. (2015). Typologicheskiye osobennosti nauchnogo teksta: gypertextovaya typologyya yazyka nauky [Typological Specificities of Scientific Text: Hypertextual Typology of Scientific Language]. Moskva: Izd. Dom MISiS Publ. (in Russian)
2. Vitgenshtajn, L. (1995). Tractatus Logico-Philosophicus. Filosofov`ki doslidzhennya [Tractatus Logico-Philosophicus. Philosophy Studies]. Kyiv: Osnovy Publ. (in Ukrainian).
3. Goverdovskij, V. Y. (1987). Konnotacyya termynologychnosti [Connotation of Terms] Znacheny`e y` ego var`y`rovany`e v tekste: sb. nauch. trudov – Knowledge and Its Variety in the Text. Volgograd, 170–175. (in Russian)
4. Kudasova, O. K. (1983). Rol` stilisticheskogo priema v organizacii nauchnogo ocenochного teksta (na materyale anglijskoj nauchnoj recenzii) [The Role of Stylistic Tools in Organizing Scientific Appreciation Text]. Yazyk i stil nauchnogo izlozheniia. Lingvomethodicheskiie issledovaniia – Language and Style of Scientific Interpretation. Moskva, 23–33. (in Russian)
5. Mykhajlovych-Getto, O. P. (2007). Konotaciya kvazitermina v reklamnomu teksti: spivvidnoshennya indyvidual`nogo ta kolektyvnogo [Connotation of Quasi-Term in Advertising Texts]. Visny`k SumDU. Seriya «Filologiya» – Visnyk of Sumy State University. Series "Philology", 1, 156–160. (in Ukrainian)

6. Mishkurov, E. N. (2012). Yazyk, «yazykovye igrы» i perevod v sovremennom lingvofilosofskom i lingvokul'turologicheskom osmyslenii [Language, Language Games and Translation in Modern Linguistic, Philosophical and Cultural Understanding] Vestny'k Moskovskogo universiteta Ser. 22. Teorija perevoda. – Moscow University Bulletin. Series 22. Theory of Translation, 1, 5–15. (in Russian).
7. Ushakova, A. O. (2017). Algoritmicheskie i evristicheskie mekhanizmy myshleniya perevodchika-lingvиста [Algorithmic and Heuristic Mechanisms of Thinking of a Translator-Linguist]. Vestnik PNIPIU. Problemy jazykoznanija i pedagogiki – PNRPU Bulletin. Issues of Linguistics and Pedagogy, 1, 60–67. (in Russian).
8. Cronin, M. (2005). Game theory and translation. In: Mona Baker (ed.). Routledge encyclopedia of translation studies. London and New York: Taylor & Francis Group, pp. 91–93.
9. Gile, D. (1980). Integrated Problem and Decision Reporting as a Translator Training Tool. The Journal of Specialised Translation, 2, 2–20.
10. Huizinga, J. (1980). Homo Ludens. A Study of the Play-Element in Culture. London, Boston and Henley: Routledge & Kegan Paul.
11. Jones, F. R. (2007). Unlocking the Black Box: Researching Poetry Translation Processes. In: Translation and Creativity. Perspectives on Creative Writing and Translation Studies. London, pp. 59–74.
12. Kussmaul, P., and Tirkkonen-Condit, S. (1995). Think-Aloud Protocol Analysis in Translation Studies. TTR: traduction, terminologie, redaction, 8(1), 177–199.
13. Online Etymology Dictionary. Available at: <https://www.etymonline.com>.
14. Rambæk, I. (2004). Translation strategies expressed in retrospective and concurrent verbal reports. Romansk Forum, 19, 7–19.

СВЕДЕНИЯ ОБ АВТОРАХ / INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

Ребрий Александр Владимирович – доктор филологических наук, профессор, заведующий кафедрой переводоведения имени Николая Лукаша Харьковского национального университета имени В. Н. Каразина; e-mail: rebrii1967@gmail.com; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4912-7489>; GOOGLE SCHOLAR: <https://scholar.google.com.ua/citations?user=ak5-nc8AAAAJ&hl=ru>; RESEARCH GATE: https://www.researchgate.net/profile/Oleksandr_Rebrii

Пешкова Ольга Геннадиевна – соискатель кафедры переводоведения имени Николая Лукаша Харьковского национального университета имени В. Н. Каразина; e-mail: o.g.peshkova@karazin.ua; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3616-7852>

Rebrii Oleksandr – Doctor of Philology, Full Professor, Head of Mykola Lukash Translation Studies Department of V. N. Karazin Kharkiv National University; e-mail: rebrii1967@gmail.com; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4912-7489>; GOOGLE SCHOLAR: <https://scholar.google.com.ua/citations?user=ak5-nc8AAAAJ&hl=ru>; RESEARCH GATE: https://www.researchgate.net/profile/Oleksandr_Rebrii

Pieshkova Olha – Postgraduate student of Mykola Lukash Translation Studies Department of V. N. Karazin Kharkiv National University; e-mail: o.g.peshkova@karazin.ua; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3616-7852>